

Promenama do trajnijeg Ustava

Potrebna je promena Ustava Srbije, saglasili su se predstavnici vladajućih i opozicionih stranaka, kao i civilnog društva, a isti stav, prema istraživanju IPSOS strateg marketinga, imaju i građani.

Na skupu "Demokratski do ustavne reforme", održanom krajem oktobra u Beogradu, Srđan Bogosavljević (IPSOS) predstavio je preliminarne rezultate istraživanja koje je obuhvatilo dve kategorije – građane i elitu, političku, intelektualnu i društvenu. Za potrebe Fondacije za otvoreno društvo istraživanje građana i političkih elita o tome šta misle o promeni Ustava rađeno je u drugoj polovini oktobra na uzorku 1.109 ispitanika, s marginalnom greškom od plus-minus 3,31 odsto. Kako napominje, istraživani su stavovi, a ne znanja.

Ograđujući se da su podaci tek pristigli, Bogosavljević navod da su rezultati istraživanja pokazali veoma negativan stav političkih elita prema postojećem Ustavu u celini, promene koje je doneo Ustav zapaža 60 odsto, ali većina ispitanika, 79 odsto njih, smatra da Ustav nije obuhvatio sve vrednosti koje bi trebalo. Kada je reč o stavovima prema postojećem Ustavu, niko iz elite nije dao maksimalnu ocenu Ustava.

NEINFORMISANI GRAĐANI: Najčešće promene koje se pominju u pozitivnom smislu su: ljudska prava, četvrta grana vlasti, pre svega uvođenje institucije ombudsmana, nacionalni saveti i rodna ravnopravnost, dok se preambula u pozitivnom smislu pominje kao bolje definisan odnos

Izgubili smo šest godina jer smo bili u nekoj tvorevini koja se zvala SCG, ali onda smo 2006. propustili momentum. Propustili smo godine razvoja i mogućnost da iskoristimo potencijale. Politika se ne vodi tako što se stoji sa strane i čeka da građani istaknu stavove o nečemu o čemu političke stranke treba da daju svoje stavove, naglašava Jadranka Jelinčić

Priredila: **Ivana Pejčić**, Foto: **Ivan Šepić**

države prema KiM, a u negativnom kao prepreka za trajno rešavanje problema Kosova. Negativno je to što većina ne veruje u trajnost Ustava, a rezultati pokazuju da se u odnosu na ranije istraživanje smanjio procenat onih koji smatraju da Ustav sadrži

bilo kakve odredbe koje će ostati trajne tekovine (sa 72 na 55 procenata): "Predstavnici elite ocenjuju Ustav negativnije nego pre šest godina: procenat ocena 1 i 2 porastao je sa 29 procenata na 45, a procenat ocena 4 i 5 smanjio se sa 18 na samo sedam

SRĐAN BOGOSAVLJEVIĆ: Kada se razmišlja o definiciji države, za elite je dominantno da Srbiju vide kao državu građana i donekle srpskog naroda i građana, dok je građanima za nijansu bliža druga definicija

procenata.”

Prema njegovim rečima, građani nisu dovoljno informisani o tome šta i zašto treba promeniti u Ustavu Srbije. Veliki broj građana se smatra neinformisanim o Ustavu, odnosno samo jedan odsto smatra da “dosta dobro” poznaje ustavnu tematiku. Za deo populacije koji ne kaže da ne zna baš ništa o Ustavu (54 odsto) mediji su osnovni izvor informacija, ali postoji i mali broj veoma zainteresovanih (7 odsto): “Samo polovina građana smatra da je važno da građani budu upoznati sa odredbama Ustava, ali zato znatno veći procenat građana smatra da je važno da vlasti budu upoznate sa odredbama Ustava i taj procenat je još porastao u odnosu na 2011. godinu.”

Kada je reč o stavovima prema proceduri donošenja Ustava, istraživanje je pokazalo da je za elite Ustav 2006. godine usvojen uz ozbiljne proceduralne propuste, dok građani to takođe potenciraju, ali u manjoj meri. Stavovi prema promeni Ustava pokazuju da su, kada je reč o elitama, neophodne nužne integrisane promene, čak i potpuno novi ustav, dok za građane i nije baš tako.

“Za elite je skoro neupitno da li treba menjati Ustav jer to podržava 77

Konferenciju “Demokratski do ustavne reforme”, održanu 31. oktobra u hotelu Metropol, organizovali su Fondacija za otvoreno društvo, Centar za demokratiju, Komitet pravnika za ljudska prava i Beogradski centar za ljudska prava

VIDA PETROVIĆ ŠKERO: Ustav je mašina, vrpca ili konopac koji drži sve elemente vladavine prava koji su neophodni državi. Ako je mašina trula ili zašivena, ona ne može da održi vladavinu prava

MARIJA OBRADOVIĆ: Radićemo mnogo više da uključimo građane u taj proces

procenata, odnosno protiv promene Ustava je 17 odsto, dok šest procenata nije imalo stav. U odnosu na pre šest godina elita je bliža stavu da su potrebne celovite, integralne promene Ustava, odnosno većina predstavnika elite bliža je stavu da su potrebne integrisane intervencije Ustava, a oko 40 procenata je blisko ekstremnoj podršci tog stava. Kao i pre šest godina, građani se najčešće opredeljuju za delimičnu promenu i dopunu odredbi Ustava, dok se znatno smanjio procenat onih koji su za donošenje potpuno novog Ustava i njegovih integralnih promena", kaže Bogosavljević.

Istraživanje pokazuje da je za elite javna rasprava nužan deo ustavnih promena, ali da tako nije i za građane,

odnosno nije u toj meri.

Preambula nije tema za građane već za elite koje nemaju pozitivan stav i opšta ocena je relativno loša, dodaje Bogosavljević i naglašava da 86 odsto građana ne zna značaj preambule: "Ocene preambule su još nešto negativnije nego pre šest godina – iako se znatno smanjio procenat elite koji daje najnižu ocenu, upadljivo se povećao procenat najniže prelazne ocene – 'dovoljan 2', pa tako i ukupan procenat dve najniže ocene sa 61 na 71 procenat."

Pripadnici elita smatraju da pitanje Kosova i Metohije ne treba pominjati u Ustavu i da se tako sačeka konačno rešenje, odnosno ako se pominje da to bude u preambuli, a ne u norma-

tivnom delu. Građanima ne smeta ni kozmetička promena Ustava, dok političke elite smatraju da bi trebalo napisati novi Ustav, navodi se u rezultatima istraživanja.

Rezultati pokazuju da se mora obezbediti depolitizacija sudstva i jačanje njegove nezavisnosti, odnosno, kada je reč o teritorijalnom uređenju, da se traži više decentralizacije, odnosno status Vojvodine da ostane kakav je sada. Napomenuto je da ustavni položaj Vojvodine i dalje izaziva spektar stavova – koji se pre svega kreću između stava da je premala ili da je optimalna mera autonomije.

"Podela vlasti izaziva mnoštvo sumnji – i samo devet procenata posmatrane elite vidi da postoji jasna granica nadležnosti, kao i da Ustav ne pruža garancije nezavisnosti sudstva. Samo četiri procenta građana vidi sudstvo kao nezavisnu instituciju od politike, a naredna 34 procenta kao delimično nezavisno", ukazuje Bogosavljević.

Oko polovine građana smatra, odnosno saglasno je da je sudstvo u Srbiji potpuno politizovano, što je nešto manje nego 2011. godine.

Kada se razmišlja o definiciji države, za elite je dominantno da Srbiju vide kao državu građana i donekle srpskog naroda i građana, dok je građanima za nijansu bliža druga definicija.

"Na simboličkom nivou još ima mnogo građana koji ne znaju, na primer, redosled boja na srpskoj zastavi. Takođe, značajan broj pripadnika

Pravosuđe o ustavnim promenama

Jedna od glavnih dilema među učesnicima na ovom skupu bila je treba li doneti novi Ustav ili popravljati postojeći, posebno u segmentu pravosuđa, u skladu s primedbama Venecijanske komisije. Bivša predsednica Vrhovnog suda Srbije Vida Petrović Škero zalaže se za prvu opciju: "Ustav je mašna, vrpca ili konopac koji drži sve elemente vladavine prava koji su neophodni državi. Ako je mašna trula ili zašivena, ona ne može da održi vladavinu prava."

Profesorka Pravnog fakulteta u Nišu Irena Pejić kaže da Ustav ne

treba brzo menjati, uz napomenu da je važan sam proces ustavne promene. Prema njenim rečima, ako najširi krug stručne i akademske javnosti, građansko društvo, kao i institucije učestvuju u tome, onda taj proces ima smisla jer se na njegovom kraju može doći do teksta Ustava. Kako kaže, Ustav ne mora da bude odraz realnosti, važniji je doživljaj postojanja nezavisnosti pravosuđa od toga kako je institucionalno odvojen jedan organ od drugog, navodeći kao primer Visoki savet sudstva: "Kada postoji podela vlasti, uvek postoji i dilema gde su zamke za tu granu vlasti ako se apstrahuje svako učesnik sa strane. Nameće se intrigantno pitanje odgovornosti o kojem se ne raspravlja. Ko kontroliše kontrolore? I kome oni polažu račun?"

Pejić dodaje da postoji konsenzus kada je reč o nezavisnosti pravosuđa, ali da se često zaboravlja na odgovornost, uz napomenu da "odlično rešenje može biti i odlična zamka".

Miodrag Majić iz Centra za pravosudna istraživanja ističe da je osnovni razlog za promenu Ustava promena pravosuđa onakvog kakvo je sada, kako bi se sklonio, bez dileme, ogroman politički uticaj na pravosuđe: "To je naš prvi zadatak."

Majić dodaje da na prvi pogled postoji saglasnost o tome, pogotovo kada je reč o definisanju sudske vlasti, odnosno razgraničavanju vlasti, ali da na debati u Ministarstvu pravde to nije izgledalo tako i zato su strukovna udruženja odlučila da se povuku. Osnovna ideja je depolitizacija pravosuđa, ali ta debata je

elita oseća problem koji mogu imati građani Srbije nesrpske nacionalnosti u identifikovanju s njima”, ističe Bogosavljević.

Kada je reč o katalogu ljudskih prava, visoko je ocenjen kod elita, skoro bez negativnih stavova, dok je kod građana dominantan utisak neobaštećenost: “Kao i 2011. godine, velika većina građana nije upoznata sa odredbama koje se tiču ljudskih prava, a više od trećine ne zna ni da u Ustavu postoji deo posvećen ljudskim pravima.”

JELINČIĆ - NE SMEMO IZGUBITI NOVU PRILIKU: Jadranka Jelinčić iz Fondacije za otvoreno društvo istakla je da je 2006. godine izgubljen mo-

MAJA SEDLAREVIĆ:
Ustav ne garantuje autonomiju Vojvodine. Pripadnici elita smatraju da pitanje Kosova i Metohije ne treba pominjati u Ustavu i da se tako sačeka konačno rešenje, odnosno ako se pominje da to bude u preambuli, a ne u normativnom delu

vođena bez bilo kakvih ideja ili nacrt. Prema njegovim rečima, uočene su brojne opasnosti u ponuđenim predlozima koji na prvi pogled deluju pozitivno, ali suštinski bi se njima izvršila relokacija i povećao uticaj izvršne vlasti na pravosuđe. Smatra da je ovo jedna od poslednjih šansi da se “pokuša da se ne sklizne u autoritarno društvo”, odnosno da se umesto povratka evropskom nasleđu, ne vratimo – otomanskom.

Snežana Bjelogrić, predsednica UO Društva sudija Srbije, smatra da se poslednjih godina sudska vlast izvlači iz sudova i prenosi na organe koji nemaju garanciju nezavisnosti. Kao primere navodi da je izvršenje preneto na izvršitelje, ostavine na notare, dok se određeni krivični postupci mogu završiti samo u tuži-

JADRANKA JELINČIĆ:
Srbija se nalazi u raznim unutrašnjim procesima i smešteni smo u određenom prostoru

mentum. Ona je podsetila da je tada Srbija, voljom ili nevoljom, postala nezavisna država, kao i da je u takvoj atmosferi donet Ustav, čime je propuštena prilika.

“Sada postoji taj momentum. Srbija se nalazi u raznim unutrašnjim procesima i smešteni smo u određenom prostoru. Trenutno postoji određena politička i socijalna dinamika unutar Srbije. Da bi se ostvarila mogućnosti za razvoj ekonomije, neophodno je da brojne institucije koje zanemaruju ovo pitanje počnu da ga rešavaju”, objašnjava Jelinčić, uz napomenu da je momentum trenutak u kojem je snaga potrebna za promenu najveća.

Ona naglašava da sva pitanja ekonomskog razvoja, zaštite ljudskih

prava, kao i ravnoteže i uzajamnog ograničavanja vlasti, nisu sprovedena. Prema njenim rečima, pravosuđe je lišeno nekih svojih ovlašćenja. Ona dodaje da brojne oblasti moraju biti regulisane kako bi se stvorili uslovi za razvoj Srbije. U tom kontekstu podseća na status Komisije za hartije od vrednosti, koji je neodrživ, kao i da Komisija za zaštitu prava ponuđača uzima deo ovlašćenja iz pravosuđa. Prema njenoj oceni, pravosuđe ne može reformisati samo sebe, pa očekuje da politički subjekti posle saznanja iz istraživanju sednu i stave u funkciju ustavnu komisiju u parlamentu, odnosno da iz sijaset predloga još iz 2006. godine – koji nisu ni razmatrani jer je tada Ustav bio politički dogovor – kao

laštvu. “Nezavisni sudija i nezavisno pravosuđe je pravo građana”, naglašava Bjelogrić, uz napomenu da iz Ministarstva pravde sve vreme govore o tome kako sudije imaju preteranu nezavisnost i da ih je zato pitala zašto se onda ide u promenu Ustava?

Ona posebno ističe kao neprihvatljivu ideju da ombudsman ili neko drugo telo vodi računa kako sudovi rade. Što se tiče kritikovanja presuda, nema ništa protiv toga ako je pravosnažna, ali jeste problem kada se to radi tokom procesa.

Profesor Fakulteta političkih nauka Dejan Milenković kaže da analiza odnosa nezavisnih državnih organa i pravosuđa preliminarno ukazuje na zaključak da postoji prostor da se jednom ustavnim odredbom definiše šta je to što bi bio osnov statusa

nezavisnog državnog organa: “Ustav treba da da osnovne naznake šta su to nezavisna tela i kakav je njihov odnos prema zakonodavnoj, sudskoj i izvršnoj vlasti.”

Profesorka Nevenka Petrušić, nekadašnja poverenica za zaštitu ravnopravnosti, smatra da je neophodno stvaranje ustavnog osnova za organe koji se bave zaštitom ljudskih prava. Prema njenim rečima, kada se analiziraju nezavisni organi može se videti da ne postoji zajednički koncept tela koja se bave zaštitom ljudskih prava. U svetu postoji trend ukрупnjavanja institucija za zaštitu ljudskih prava, ali to se ne može primeniti u Srbiji, kaže ona, uz podsećanje da u tim zemljama ova tela deluju više od dvadeset godina, dok u Srbiji tek treba da pokažu potencijal.

i iz brojnih predloga političkih stranaka i eksperata, izađu pred građane sa odgovarajućim predlogom o kojem bi se vodila javna rasprava.

Jelinčić naglašava da je sada trenutak da se vodi debata o budućnosti društvenog, ekonomskog i demokratskog razvoja Srbije: "Izgubili smo šest godina jer smo bili u nekoj tvorevini koja se zvala SCG, ali onda smo 2006. propustili momentum. Propustili smo godine razvoja i mogućnost da iskoristimo potencijale. Politika se ne vodi

tako što se stoji sa strane i čeka da građani istaknu stavove o nečemu o čemu političke stranke treba da daju svoje stavove."

Jadranka Jelinčić ukazuje da državni organi na osnovu svoje nadležnosti treba da predlože promenu Ustava u svim segmentima – u celini.

"Ovaj proces je vezan za EU, ali je više vezan za budućnost Srbije", smatra Jelinčić.

VOUČKOVIĆ - BEZ UČEŠĆA U DJA-

LOGU AKO JE DEKLARATIVAN:

Nataša Vučković iz fondacije Centar za demokratiju, suorganizatora skupa, naglašava kako civilno društvo pitanje ustavne reforme stavlja u fokus svojih aktivnosti.

"Pre godinu dana u ovoj sali vodili smo raspravu o tome kako treba da izgledaju demokratska procedura i proces izmene Ustava. Tada smo postavili pitanje kako će se ispuniti obaveza koju je država preuzela Akcionim planom za poglavlje 23 – da do kraja 2017. godine uskladi Ustav Srbije sa zahtevom da se garantuje veća nezavisnost pravosuđa. Ali smo otvorili i sva druga pitanja – koliko široko ustavna reforma treba da ide, pogoduje li česta promena Ustava negovanju ustavne kulture i osećanju pravne obaveznosti i sigurnosti... Već tom konferencijom, ali i aktivnostima drugih organizacija, Jukoma, Beogradskog centra za ljudska prava, Evropskog pokreta u Srbiji i drugih, učešće građana u raspravi o promeni Ustava postavili smo kao cilj i kao zahtev", objašnjava Vučković.

Smatra neophodnim stvaranje jedne vrste građanske Agore kako bi se razgovaralo, raspravljalo i suočavala se različita mišljenja o tome kako Ustav treba da izgleda danas, u 21. veku. Promena Ustava je, dodaje, posao pun rizika kad je demokratija u krizi, kad okolnosti, političke i društvene, pa i globalne, ne idu naruku građanskom poimanju dijaloga, demokratskim procedurama, dominaciji populističkih tonova u javnoj sferi, politici i medijima.

"Strepimo da u takvim okolnostima promena Ustava može značiti korak unazad ili, u najmanju ruku, može biti propuštena prilika da se naša zajednica potvrdi, definiše i uokviri kao stvarno demokratska, kompatibilna sa zajednicom čiji član želimo da postanemo. Tim pre, civilno društvo vidi svoju obavezu, svoju dužnost da u procesu pripreme ustavne reforme bude nezaobilazan akter. Da to možemo da budemo, pokazali smo poslednjih godina, između ostalog i kroz ozbiljnost kojom smo prišli praćenju sprovođenja pristupnih pregovora. Da li će promena Ustava biti mala ili velika, ograničena na deo koji se tiče pravosuđa ili će se obuhvatiti i druge oblasti? Kako će izgledati javna rasprava? Kad vlast namerava da izađe sa svojim viđenjem ustavne reforme i eventualnim

Tužilaštvo kao samostalni organ gonjenja?

Jedna od tema konferencije bila je i eventualna promena statusa javnog tužilaštva u Ustavu. Pojedini učesnici su se založili da tužilaštvo postane nezavisni organ gonjenja; definisanje ovog organa kao nezavisnog važno je za sam tok krivičnog postupka i zaštitu javnih interesa.

Milan Antonijević iz Jukoma, koji je takođe bio jedan od organizatora konferencije, smatra da postoji određeni vid saglasnosti "o izlasku javnih tužilaca iz samostalnosti i približavanju nezavisnosti", ali da obaveze države iz Poglavlja 23 moraju biti jasnije, "sada je prilično maglovito", i da zadatke države u okviru Poglavlja 23 treba definisati Akcionim planom. Predsednik Udruženja tužilaca Goran Ilić saglasan je sa ocenama da postoji simulacija debate o ustavnim promenama i smatra čudnim da se tokom debate tako negativno ocenjuje pravosuđe, imajući u vidu da je to posledica uticaja politike. Kako dodaje, da bi Ustav bio dugoročan neophodna je atmosfera za to, pa Ustav donet u ovom trenutku ne bi bio rezultat kompromisa već posledica nadglasavanja, i zato bi bio loš. "Ne treba juriti za administrativnim rokovima jer smatram da ne postoji namera da se izvrši depolitizacija pravosuđa", kaže Ilić i ističe da se i sadašnji Ustav može "popraviti uz zakone" i stvoriti uslovi za depolitizaciju, ali "za to ne postoji spremnost".

Ilić smatra da javno tužilaštvo treba da bude nezavisni pravni organ, uz napomenu da nezavisnost nije rezervisana samo za sud. Prema njegovim rečima, treba ublažiti hijerarhiju u tužilaštvu jer preterana hijerarhija osigurava politički uticaj preko jedne osobe na vrhu, odnosno da se pritiskom "na jedno dugme" izvrši uticaj tako da to nije u službi pravde nego osiguravanja uticaja. "U ovom trenutku tužilaštvo nema kapaciteta da sprovede efikasan krivični progon i protiv nekog nevaljalog opozicionara ukoliko prethodno ne postoji politička saglasnost. Istina, ponekad postoji mogućnost da se desi krivični postupak samo ako su se kolege odlučile da se reše mangupa iz sopstvenih redova", naglasio je Ilić.

ZORAN LUTOVAC:
**Ustav je graničnik
vlasti, njime se mora
ograničiti opijena
vlast, a građanima
pružiti i garantovati
slobode i prava**

predlogom?”, pita Vučković i objašnjava da civilno društvo razume ustavnu reformu kao priliku da se na moderan i demokratski način, uz uvažavanje stavova i argumenata svih delova društva, definiše karakter države, demokratsko uređenje vlasti, prava građana i kompatibilnost sa zajednicom kojoj težimo – Evropskom unijom.

Uz naglasak na kontekst poziva na dijalog, Nataša Vučković navodi da civilno društvo ne može biti protiv dijaloga, ali i da neće prihvatiti da učestvuje u njemu ako on ne ide dalje od deklarativnog poziva, ako on nije razgovor između ravnopravnih, ako se njime želi manipulirati i ako ne postoji stvarna spremnost da jedni druge slušaju i čuju. Kako kaže, ako nema slobodnih medija, “ne možemo se ni slušati ni čuti”, uz podsećanje da bi bilo znatno bolje da je poziv na dijalog postojao i 2006, ali da on – sam poziv – ništa ne znači ako ne postoje odgovarajuće okruženje i uslovi za dijalog.

“U proteklih godinu dana nije se mnogo toga dogodilo da bi se u roku

**Istraživanje o stavovima građana i elita o
ustavnim promenama sproveo je IPSOS
Stratedžik marketing za Fondaciju za
otvoreno društvo**

GRAĐANI: UPOZNATOST GRAĐANA SA ZNAČAJEM PREAMBULE

Kao i 2011. godine, blizu 90% građana ne zna po čemu je značajna preambula Ustava

Da li znate po čemu je značajna preambula Ustava?

izvršila preuzeta obaveza. Maja ove godine Ministarstvo pravde preko Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom pozvalo je udruženja građana da dostave svoje predloge za izmenu dela koji se tiče pravosuđa. Mnoge, pre svega stručne organizacije, to su učinile. Od leta naovamo vode se okrugli stolovi koje organizuje Ministarstvo pravde s nevladinim udruženjima. Te rasprave su predstavnici Ministarstva u javnosti neopravdano predstavljali kao javnu raspravu. To, naravno, ne može biti javna rasprava jer to može biti samo rasprava o zvaničnom nacrtu ovlašćenog predlagača za promenu Ustava. Nevladine organizacije uočile su opasnost od manipulacije tim procesom. Svedoci smo pojave novih aktera u civilnom društvu koji su, sumnja se, glasnogovornici vlasti u tom procesu. Predstavlja li to pravac u kojem se nazire predstojeća izmena Ustava? Da li se kroz navodnu razmenu predloga s nevladinim udruženjima iscrtaća budući još veći uticaj izvršne vlasti na izbor sudija kroz ustavno definisanje Pravosudne

akademije kao uslova za izbor sudija?", pita Vučković.

Predlozi koje su neke organizacije civilnog društva podnele u tom procesu idu šire od izmene Ustava u delu koji se odnosi na pravosuđe, podseća ona, tako da se tiču decentralizacije, rodne dimenzije u Ustavu, razvojnih opredeljenja i strategija, te tzv. novih ljudskih prava.

VLAST I OPOZICIJA ZA PROMENU USTAVA: Predstavnici Srpske napredne stranke, Socijalističke partije Srbije, Demokratske stranke, Lige socijaldemokrata Vojvodine i Nove stranke koji su učestvovali na konferenciji u Beogradu smatraju da Ustav treba promeniti.

Funkcionerka SNS Marija Obradović zalaže se za veće uključivanje građana u kompletan proces izmene Ustava Srbije. Kao "apsolutno pogrešne" odbacuje stavove da je SNS u interesu da građani ne budu uključeni u taj proces. Niko iz SNS neće izbegavati učešće u procesu promene Ustava i radiće na boljoj informisanosti građana, dodaje.

"Gledajući medije, bez obzira na to što se govori da nema slobode medija, rekli biste da nama u vlasti odgovara to što građani nisu dovoljno informisani o Ustavu, a to je pogrešno. Radićemo mnogo više da uključimo građane u taj proces", kaže Obradović.

Upitana ko treba da učini prvi korak s predlogom promene, vlast ili opozicija, uz napomenu da je to lični stav, Obradović odgovara da "svi zajedno treba istovremeno da radimo, a ne da čekamo druge", te da procesu šeti svako ko je iz njega isključen.

Prema njenoj oceni, intelektualna elita, odnosno profesori i naučni radnici, i društvena elita, u koju računa nevladine organizacije, treba da budu mnogo više uključeni u proces izmene Ustava Srbije, a "stranke su poslednje koje mogu da dozvole sebi da ostanu na marginama tog procesa".

Predsednik Demokratske stranke Dragan Šutanovac podseća da je predlog DS-a u delu pravosuđa već predstavljen i ukazuje da će Ustav dva puta biti menjan do pristupanja Srbije EU. Ustav posmatramo kao instrument daljeg pridruživanja EU, a, sa druge strane, on mora da se menja jer Srbija,

GORAN ILIĆ: Preterana hijerarhija (u tužilaštvu) osigurava politički uticaj preko jedne osobe na vrhu, odnosno da se pritiskom "na jedno dugme" izvrši uticaj

nažalost, nema tri odvojene grane vlasti, pravosuđe je i dalje zavisno od političkih pritisaka, smatra Šutanovac.

“Kada je reč o preambuli, decentralizaciji, predsedniku Republike, otvoreni smo za razgovor”, dodaje predsednik DS, uz napomenu da u parlamentu postoji dvotrećinska većina, ali da treba motivisati građane za učesće. Takođe, dodaje, moguće je da bude i onih koji će voditi antikampanju za promenu Ustava, a upitan na koga misli, Šutanovac kaže da je i u istraživanju pomenuto da se jedna stranka protivi promeni Ustava. On naglašava da debatu o promeni Ustava Srbije treba voditi u parlamentu.

Prema rečima poslanika Socijalističke partije Srbije Žarka Obradovića, Odbor Skupštine Srbije za ustavna pitanja treba da pokrene proces, a onda da se on dalje razvija. Kako naglašava, fokus treba da bude na celom tekstu Ustava i da ništa ne sme da bude više naglašeno u odnosu na drugo: “Bilo bi logično da skupštinski odbor pokrene to pitanje, pa da se onda uključe parlamentarne stranke i civilno društvo”.

Lider Nove stranke Zoran Živković podseća na stav NS o promeni Ustava koji obuhvata smanjenje broja poslanika u Skupštini Srbije, izmene izbornog zakonodavstva... Prema njegovoj oceni, u društvu i po pitanju ustavnih promena vlada loša atmosfera koju vlast kreira preko svojih medija. “Nigde u svetu građanin ne ode u biblioteku da se informiše o Ustavu već ga o tome obavestavaju mediji, a ovde imamo medije koji, osim nekoliko njih, služe za zaglupljivanje građana”, kaže Živković.

Promena Ustava je neophodna jer on ne valja, a ne zbog toga što je potrebno za članstvo u EU: “Ustav ne valja od toga kako je izglasan u dva dana, kao posledica političkog dogovora, do toga da se ne primenjuje. Čak i ono što je dobro ne primenjuje se. Ustavni sud čuti o smanjenju plata i penzija, loša atmosfera u društvu nije slučajna već kreirana.”

Prema njegovim rečima, treba brisati preambulu jer je bezvredna, šta god ko mislio o Kosovu.

Maja Sedlarević iz Lige socijaldemokrata Vojvodine ističe da su neophodne sveobuhvatne promene Ustava, i to pre svega zbog Srbije, a ne zbog EU. Podsećajući da u Vojvodini 2006. godine “Ustav nije prošao” – ali usvo-

DRAGOLJUB MIĆUNOVIĆ:
Politika i pravo imaju jedno mesto sastanka - to je Ustav. Većina je nastala nakon političkih odluka, promena ili revolucija

9%

posmatrane elite vidi da postoji jasna granica nadležnosti

86%

građana ne zna značaj preambule

jen je pošto je i Vojvodina deo Srbije – ona primećuje da oni koji su najviše zagovarali taj Ustav sada stoje na stanovništvu da on nije dobar. Sedlarević naglašava da dolazi iz političke stranke koja je od početka pričala da ustav nije dobar, te da je nakon protoka vremena očigledno da su ispravno ocenili Ustav.

Posebno apostrofira tri tačke Ustava koje treba promeniti, odnosno pitanje rodne ravnopravnosti, preambule i statusa Vojvodine. Kao kaže, preambula je sporna jer se u njoj navodi da je Srbija država srpskog naroda i ostalih građana i da tu treba stojati da je to država građana i građanki Srbije. Sedlarević smatra i da ustavno-pravni položaj Vojvodine nije adekvatan i naglašava da autonomija nije garantovana Ustavom. U kontekstu rodne ravnopravnosti podseća na skandalozne izjave visokih poglavara SPC: “Neophodno je da se razgovara o ženskim i ljudskim pravima kako bi ona bila jasno definisana Ustavom.”

“Kao neko ko je živeo pod nekoliko ustava, mogu da kažem da je on rezultat društvene atmosfere”, naglašava poslanik DS Dragoljub Mićunović: “Politika i pravo imaju jedno mesto sastanka – to je Ustav. Većina je nastala nakon političkih odluka, promena ili revolucija.”

Uz podsećanje na Sretenjski ustav, koji je trajao onoliko koliko je kuriru bilo potrebno vremena da ode od Beograda do Stambolgrada, Mićunović ocenjuje “da nemamo sreće sa ustavima”. Kada je reč o dijalogu o Ustavu, Mićunović navodi kako “ne možemo da ostvarimo dijalog u Skupštini, a kamoli u javnosti”. Napominje da treba stvoriti atmosferu za dijalog kako bi se pronašla što bolja rešenja za Ustav, da se razgovara o njemu kako bi se upotrebilo ono malo uma što je ostalo za dobrobit nacije. Najbitnija je odbrana demokratije, a Ustav se permanentno krši, kaže on.

Zoran Lutovac iz DS-a naglašava da je Ustav graničnik vlasti, njime se mora “ograničiti opijena vlast”, a građanima pružiti i garantovati slobode, objašnjava Lutovac, uz napomenu da “vlast uvek mora da donosi Ustav kao da se nalazi u opoziciji, a ne na vlasti, odnosno da vladajuće partije budu zadovoljne njime i kada budu u opoziciji”.

Profesor Pravnog fakulteta u Beogradu Stevan Lilić ne zalaže se za to da se menja ceo Ustav već za popravke postojećeg, uz podsećanje da je Srbija od Karađorđa do danas imala 14 ustava.

Sudeći prema raspravi na konferenciji “Demokratski do ustavne reforme”, o promenama Ustava i mogućim rešenjima postoje brojni stavovi koji se mogu usaglasiti jedino kroz dijalog različitih aktera. Ukoliko ne budu obezbeđeni uslovi za ravnopravan položaj svih aktera, ne može se ni očekivati donošenje ustava koji bi opstao u dužem vremenskom periodu i ako se na kraju donese. ❧